

ისტორიის გაყალბება როგორც პროპაგანდის ინსტრუმენტი

History Falsification as a Propaganda Tool

ელენე მეძმარიაშვილი

Elene Medzmariashvili

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტაჲ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: საქართველოს ისტორია, მსოფლიო ისტორია,
ისტორიის სწავლება, პროპაგანდა

Keywords: history of Georgia, world history, history teaching, propaganda.

მოსხენებაში განხილულია პროპაგანდის ინსტრუმენტები, რომელთა შორის ისტორიის გაყალბება ერთ-ერთი ქმედითი და ყველა დროს აქტუალური საკითხია. მიუხედავად იმისა, რომ ისტორიის თანამედროვე ქართულ სახელმძღვანელოებში ისტორიის გაყალბების, ისტორიული სიმართლის დამახინჯების, განსაკუთრებით რადიკალური ან, მით უმეტეს, ექსტრემისტული შეფასების მაგალითები არ გვხვდება, მაინც, კონკრეტული პროპაგანდისტული მიზნის მისაღწევად სახელმძღვანელოების ავტორები ზოგჯერ ამა თუ იმ პოლიტიკური მოვლენისადმი თავიანთი სუბიექტური დამოკიდებულების გამოვლენას ახერხებენ. ამას ისინი აღწევენ, როდესაც პოლიტიკური ორიენტაციიდან გამომდინარე აშუქებენ მათთვის მისაღებ მოვლენას, ან უგულებელყოფენ მას. ასევე ვერ ბედავენ სათუთი საკითხების სათანადოდ გაშუქებას, ხშირად მათზე თვალს ხუჭავენ, ან მხოლოდ ცალმხრივად აშუქებენ და არსებულ სტერეოტიპებს იმეორებენ.

მოსხენებაში პროპაგანდის ინსტრუმენტების ზოგადი თეორიული ჩარჩოს შესწავლის საფუძველზე ხაზგასმულია პროპაგანდის ის მეთოდები, რომლებსაც ისტორიის სწავლებაში იყენებენ. აღნიშნული ჩარჩო ყველა ეპოქას, კონკრეტული მოვლენისა ან პიროვნების შეფასებას მიესადაგება და, ფაქტობრივად, ისტორიის გაყალბებას ეფუძნება.

პროპაგანდის ყოველ მიმართულებას: პოლიტიკურს, ეკონომიკურს, სოციალურს, კულტურულს, იდეოლოგიურს თავისი საკუთარი მეთოდები აქვს, მათ შორის, სხვადასხვა ტიპის ვიზუალური მასალა. არანაკლებ მნიშვნელოვანია წერილობითი მასალა, მისი შინაარსი, ისტორიის სახელმძღვანელოებში კითხვებისა და დავალებების ფორმულირება. ზოგჯერ შეიძლება ყოველი სიტყვა - შეფასება, საკვანძო კითხვა და სხვა კითხვებიც ისე დაისვას, რომ პროპაგანდის მიზანს ემსახუროს.

კვლევა ეფუძნება ალფრედ და ელიზაბეტ ლის (The Fine Art of Propaganda, 1939) პროპაგანდის მეთოდების კლასიფიკაციას. ავტორების მიერ შესწავლილი პროპაგანდის შვიდი მეთოდიდან მოხსენებაში ყურადღება გამახვილებულია იმ მეთოდებზე, რომლებიც როგორც მსოფლიო, ისე საქართველოს ისტორიაში გვხვდება.

მათგან ყველაზე გავრცელებული მეთოდია, როგორც წესი, დაუმსახურებლად **სახელის შერქმევა** (name-calling propaganda), რაც ნიშნავს იმას, რომ ადამიანს ან იდეას ცუდი იარლიყი მივანებოთ,

ადვილად დასამახსოვრებელი დამამცირებელი სახელის გამოყენებით. ეს მეთოდი გვხვდება მაშინ, როდესაც ავტორს სურს, უარყოს და დაგმოს ადამიანი ან იდეა ისე, რომ არ გამოიკვლიოს, რას ნიშნავს სინამდვილეში ეს იარლიყი. მაგალითად, იმპერიალისტები, როგორადაც ცივი ომის დროს ზოგადად დასავლეთს, უპირველესად, შეერთებულ შტატებს და მის მოკავშირეებს საბჭოთა კავშირში ამკობდნენ; ასევე, ტერორისტები, ექსტრემისტები, ნაცისტები, მონები და ა.შ. მაგალითად, ტერორისტი ან მეამბოხე, ატარებს უარყოფით კონოტაციას. მას აქტიურად იყენებს დასავლეთიც და რუსეთის მთავრობაც ნებისმიერი ინდივიდის ან ჯგუფის აღწერისას, რომელსაც ისინი უპირისპირდებიან. პირიქით, როდესაც ხელისუფლებას სურს შეაქოს ან მხარი დაუჭიროს ჯგუფს, იყენებს სიტყვებს, როგორებიცაა თავისუფლებისთვის მებრძოლი ან მეამბოხე.

აქედან გამომდინარე, ისტორიის სახელმძღვანელოების ავტორებმა მსგავსი იარლიყების მიწებებისგან თავი უნდა შეიკავონ და მაქსიმალურად ნეიტრალურები იყვნენ. ისტორიის ქართულ სახელმძღვანელოებში მათი მონახვა რთული არ არის (შეიძლება ისინი ექსპერტებსაც გაეპაროთ, თუკი პროპაგანდის მეთოდები კარგად არ იციან ან მათი დანახვა არ სურთ). მხოლოდ კრიტიკული და ობიექტური დამოკიდებულების (აზროვნების) სწავლებით ინფორმაციის მიმართ, რომელსაც მოსწავლეები ან სტუდენტები იღებენ, და მათი გამავრცელებლების მოტივების გაგებით შესაძლებელია ცრუ ინფორმაციის (პროპაგანდის) და, შესაბამისად, პროპაგანდის ამოცნობა. სასურველია ასევე იმ იარლიყების სიის შედგენა, რომლებსაც ისტორიკოსები წარსულსა თუ დღეს პროპაგანდისთვის იყენებენ.

მოხსენებაში განხილულია ასევე ისტორიაში, განსაკუთრებით, პოლიტიკურ კამპანიებში გამოყენებული პროპაგანდის ისეთი ინსტრუმენტი, როგორიც **ფრთიანი ზოგადი სიტყვებია** (glittering generalities). ამ მეთოდის კარგი მაგალითია ამერიკელი პრეზიდენტების საარჩევნო კამპანიების, მათი პროგრამების სლოგანები. მაგალითად, ბაიდენის - Build Back Better; ტრამპის - Make America Great Again/MAGA; ობამას - Change We Can Believe In; მისივე Yes We Can; ჰილარი კლინტონის - Forward Together და ა.შ. ობიექტური ისტორიის ცოდნა მათი გაანალიზებისა და დასკვნების გამოტანის კარგ შესაძლებლობას იძლევა.

თუ შერქმეულ სახელებს იყენებენ მაშინ, როდესაც კარგი იდეის ცუდად წარმოჩენა სურთ, ასევე სჭირდებათ ფრთიანი ზოგადი სიტყვები ცუდი იდეის კარგად გამოჩენისთვის. ნებისმიერი კარგი, დადებითი სიტყვა სხვადასხვა ადამიანისთვის განსხვავებულ შინაარსს ატარებს. მაგ., სიტყვას **დემოკრატია** საკუთარი გამოცდილებისა და ცოდნის მიხედვით აღვიქვამთ და გვჯერა, რომ სხვასაც ჩვენსავით ესმის. მაგრამ ავღანელისთვის, ჩრდილოეთ კორეელისთვის სიტყვები „აშშ-ს მსოფლიოში დემოკრატიის გავრცელება სურს“ დადებითი შენაარსის არ არის.

შერქმეული სახელების მეთოდი გვიბიძგებს იდეებისა და ადამიანების ან მტკიცებულებების უარყოფისკენ, ფრთიანი სიტყვები კი იმედს იტოვებს, რომ მოვიწონებთ იდეებს და ადამიანებს მტკიცებულებების გარეშე. პროპაგანდისტებს სურთ, რომ დეტალებზე ყურადღება არ გავამახვილოთ. მათ იმედი აქვთ, რომ ეს კარგი სიტყვები ჩვენში პოზიტიურ ემოციას გამოიწვევს.

მოხსენებაში კონკრეტული მაგალითების შესწავლის საფუძველზე ხაზგასმულია პროპაგანდის ინსტრუმენტების მრავალფეროვნება და მათი ამოცნობისთვის ისტორიის სწავლების ისეთი თანამედროვე მეთოდების გამოყენების აუცილებლობა, როგორებიცაა კრიტიკული და ანალიტიკური აზროვნების განვითარება, მულტიპერსპექტიულობა, რაც ყალბი ისტორიის ამოცნობის შესაძლებლობასაც იძლევა.

The report discusses the tools of propaganda, among which the falsification of history is one of the most effective and relevant topics of all times. Although modern Georgian history textbooks do not contain examples of falsification of history, especially radical or extremist assessments, still, to achieve a specific propaganda goal, textbook authors sometimes manage to reveal their subjective attitude to political events. They achieve this when, depending on their political orientation, they cover an event acceptable to them, or ignore it. They also do not dare to adequately cover sensitive issues. They often turn a blind eye to them or only cover them one-sidedly and repeat the existing stereotypes.

Based on the study of the general theoretical framework of propaganda tools, the report highlights the tools of propaganda that are used in history teaching. The mentioned framework is suitable for all historical

periods, and evaluations of a specific event or person and is mainly based on the falsification of history.

Each direction of propaganda: political, economic, social, cultural, and ideological has its methods, including different types of visual material. No less important is the written material, its content, and the formulation of questions and tasks in textbooks. Sometimes every word - assessment, key question, and other questions can be asked in such a way as to serve the purpose of propaganda.

The report is based on the classification of propaganda methods developed by Alfred and Elizabeth Lee ("The Fine Art of Propaganda" 1939). Out of the seven methods of propaganda studied by the authors, the paper focuses on those methods that are used both in world history and in the history of Georgia.

Among them, perhaps the most popular method is name-calling propaganda, which means giving a person or idea a bad label (usually undeservedly) by using an easy-to-remember pejorative name. This method occurs when the author wants to dismiss and condemn a person or idea without examining what the label means. For example, during the Cold War in the Soviet Union the West in general, and primarily the United States and its allies were called imperialists; also, terrorists, extremists, Nazis, slaves, etc. For example, the terrorist has a negative connotation. It is used by both the West and the Russian government when describing any individual or group they oppose. Conversely, when the government wants to praise or support a group, it uses titles such as freedom fighters or rebels.

Therefore, the authors of history textbooks should refrain from such labels and be as neutral as possible. It will not be difficult to find them in Georgian history textbooks (they may even escape experts if they are not aware of propaganda methods well or do not want to see them). Only by teaching a critical and objective attitude (thinking) to the information that students receive and to the motives of their distributors, it is possible to recognize false information and, accordingly, propaganda. It is also desirable to compile a list of labels that historians use for propaganda in the past or today.

The paper also discusses such a tool of propaganda used in history, especially in political campaigns, as glittering generalities. A good example of this method is the slogans of American presidents' election

campaigns and their programs. For example, Biden's - Build Back Better; Trump's - Make America Great Again/MAGA; Obama's - Change We Can Believe In; his own Yes We Can; Hillary Clinton's - Forward Together, etc. Studying history provides a good opportunity to analyze them and draw conclusions.

If historians use the name-calling propaganda when they want to make a good idea look bad, they need glittering generalities to make a bad idea look good. Any good, positive word has a distinct meaning for different people. For example, we perceive the word democracy according to our own experience and knowledge, and we believe that others understand it as we do. But the words "the US wants to spread democracy in the world" do not have a positive meaning for Afghans and North Koreans.

The name-calling method encourages us to reject ideas and people or evidence, while glittering generalities expect us to like ideas and people without evidence. The propagandists want us to ignore the details. They hope that these good words will cause a positive emotion.

Based on the study of specific examples, the report emphasizes the diversity of propaganda tools and the need to use modern methods of history teaching to identify them, such as the development of critical and analytical thinking, and multi-perspectivity, which also provides the opportunity to identify false history.